BAKİ ŞƏHƏRİ ƏHALİSİN ARASINDA BİRİNCİLİ BAŞAĞRILARIN YAYILMASI

¹ Şirəliyeva R.K., ¹ Həsənov R.L.

¹ Azərbaycan Dövlət həkimləri təkmilləşdirmə institutunun sinir xəstəlikləri kafedrası, Bakı

Açar sözlər: birincili baş ağrıları, miqren, gərginlik baş ağrıları, yayılma.

Baş ağrılarının beynəlxalq təsnifatına görə, ən çox yayılmış birincili baş ağrılarına miqren və gərginlik baş ağrıları aid edilir. Miqren - tutma şəkilli ağrılarla təzahür edən, mürəkkəb etiologiya və patogeneza malik, geniş yayılmış, iş qabiliyyətinin və həyat keyfiyyətinin kəskin enməsinə səbəb olan nevroloji xəstəlikdir. Xəstəliyin klinik əlamətlərinə başağrı ilə yanaşı qusma, işığa və səsə həssaslıq, halsızlıq aiddir. Xəstəliyin etiologiyasının əsasında irsiyyət, neyrogen iltihab, müxtəlif neuropeptidlərin rolu, orqanizmin neyrofizioloji vəziyyəti durur (1, 2, 3). Xəstəliyin şiddətlənməsinə çoxsaylı psixososial faktorlar, sosial və iqtisadi status, ev və ailə şəraiti, psixiatrik və somatik vəziyyət, davranış problemləri səbəb ola bilər (4). Qərb ölkələrində təxminən 11% yaşlı əhali bu xəstəlikdən əziyyət çəkir (5). Gərginlik başağrıları miqrenə nisbətən daha çox yayılmışdır. Müxtəlif mənbələrin məlumatına görə populyasiyada gərginlik başağrıların rastgəlmə tezliyi 50%-dən çoxdur (6). Miqrenə nisbətən az şiddətli olmasına baxmayaraq, bu ağrılar da iş və həyat keyfiyyətinin azalmasına gətirib çıxarır. Azərbaycanda miqren və gərginlik baş ağrıların epidemiologiyası ətrafında məlumat kifayət qədər deyildir. Son onilliklərdə cəmiyyətdə gedən dərin sosial, iqtisadi, mədəni dəyişikliklər sözsüz ki, baş ağrıların strukturuna təsir etməlidir. Buna görə, Azərbaycanın ən böyük sənaye və ən kəskin miqrasiya proseslərinə məruz qalmış şəhəri olan Bakıda əhali arasında baş ağrıların yayılmasının öyrənilməsi ciddi əhəmiyyət kəsb edir.

Tədqiqatın məqsədi Bakı şəhəri əhalisində birincili başağrıların yayılması, risk amilləri və komorbid vəziyyətlərin öyrənilməsi olmuşdur.

Tədqiqatın materialı və metodları. Tədqiqat Bakı şəhəri Nəsimi rayonunun əhalisini əhatə etmişdir. 2010 – 2011 illər ərzində rayonun 45 min nəfər yaşlı əhalisinin qeydiyyat siyahısı üzrə hər 30 nəfərdən biri rayon poliklinikasına dəvət edilərək üzbəüz intervyu şəklində tədqiqata cəlb edilmişdir. Ümumi olaraq 1300 nəfər elmi

tədqiqatda iştirak etmişdir (Cədvəl 1).

Cədvəl 1

Müayinə olunanların demoqrafik göstəriciləri

Cinsiyyəti		Yaş qrupu			Baş ağrısının olması	
Kişi	Qadın	Aşağı (18-40)	Orta (41-60)	Yuxarı (61<)	Var	Yox
510 nəfər (39,2 %)	790 nəfər (60,8 %)	314 nəfər (24,3 %)	522 nəfər (40,0 %)	461 nəfər (35,7 %)	527 nəfər (40,5 %)	773 nəfər (59,5 %)

Bütün müayinə olunanlarda standartlaşdırılmış sorğu cədvəlinin istifadəsi ilə baş ağrıların olması, spesifikasi, tipi, risk faktorları, nevroloji və somatik status, intervyuərlərin iqtisadi, sosial durumu öyrənilmişdir. Baş ağrıların diaqnostikası baş ağrısı xəstəliklərinin Beynəlxalq Təsnifatının (2-ci redaksiya) meyarları əsasında aparılmışdır (cədvəl 2).

Cədvəl 2

Birincili başağrıların diaqnostik meyarlar

Miqren	Gərginlik baş ağrıları
<p>A. Aşağıdakı bəndlərə uyğun azı 5 tutmanın olması</p> <p>B. 4-72 saat davam edən başağrı həmləsi (müalicəsiz)</p> <p>C. Başağrının aşağıdakı xüsusiyyətlərdən azı ikisinə uyğun olması:</p> <ul style="list-style-type: none"> - birtərəfli olması - döyünən xarakteri - orta intensivli və ya şiddətli olması - fiziki aktivlikdən pisləşməsi <p>D. Aşağıdakılardan birinin yanaşı olması</p> <ul style="list-style-type: none"> - urəkbulanma/qusma - foto/fonofobiya 	<p>A. Aşağıdakı bəndlərə uyğun azı 10 tutmanın olması</p> <p>B. 30 dəqiqədən 7 günə qədər davamı</p> <p>C. Başağrının aşağıdakı xüsusiyyətlərdən azı ikisinə uyğun olması:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ikitərəfli olması - sıxıcı xarakteri - zəif və ya orta şiddətli olması - fiziki aktivlikdən şiddətlənmir <p>D. Aşağıdakılardan hər ikisinin yanaşı olması:</p> <ul style="list-style-type: none"> - urəkbulanma/qusma olmur - foto/fonofobiya

Analiz “Statistica for Windows 6.0” kompüter statistik paketinin istifadəsi ilə yerinə

yeterilmişdir. Əsasən parametrik statistika metodlarından istifadə olunmuşdur. Qrupların müqayisəsi zamanı statistik etibarlılıq səviyyəsi $P < 0,05$ qəbul olunmuşdur.

Tədqiqatın nəticələri. Müayinə edilmiş 1300 nəfərdən 527-də (40,5%) sorğu nəticəsində son 6 ay ərzində baş ağrısının olması aşkar edilmişdir. Bunlardan 179 nəfəri (13,7%) kişi, 348 nəfəri (26,3%) qadın olmuşdur. Başağrısı olan intervyyuerlərdən 61-i aşağı yaş qrupuna, 228-i orta, 238-i isə yuxarı yaş qrupuna aid olmuşlar. Beləliklə, aşkar edilmişdir ki, aşağı yaş qrupunda 19,2% əhalidə, orta yaş qrupunda 43,6%, yuxarı yaş qrupunda isə 51,6% əhalidə baş ağrıları qeyd olunur.

Ümumi müayinə edilmiş 1300 nəfərdən 96-da (7,4%) miqren xəstəliyinin olduğu aşkar edilmişdir. Gərginlik baş ağrıları tip sefalalgiyalar isə 244 nəfərdə (18,8%) müəyyən edilmişdir.

Baş ağrısı aşkar edilmiş şəxslərdən isə 96 nəfərində (18,2%) sefalalgiyalar miqren, 244 nəfərində isə (46,2%) gərginlik baş ağrıları xarakterli olmuşlar. Qalan 183 nəfərdə (34,7%) ağrılar qarışıq xarakterli olaraq, özündə ikincili başağrıları cəmləşdirmişdir. Birincili baş ağrılarına aid edilən digər ağrılar (klaster, paroksizmal hemikraniya və s.) bir neçə nəfər olmuşlar ki, praktiki əhəmiyyət daşımamışdır.

Baş ağrıların müxtəlif yaş qruplarında paylanması öyrənilməsi miqren və gərginlik baş ağrıların yaşdan asılı olaraq müxtəlif şəkildə dinamikasını aşkar etmişdir. Aşağı yaş qrupunda miqren xəstəliyi başağrısı olan insanların 37%-də (23 nəfər), orta yaş qrupunda 12%-də (27 nəfər) və yuxarı yaşlılarda isə cəmi 3%-də (7 nəfər) müəyyən edilmişdir. Miqrenə xas olan tədricən enən meylədən fərqli olaraq, gərginlik baş ağrıların yayılma tezliyi yaş qruplarından asılı olaraq dəyişməmişdir, belə ki, aşağı yaş qrupunda bu tip ağrı 42% (26 nəfər), orta yaş qrupunda 58% (132 nəfər) və yuxarı yaşlılarda isə 40% (95 nəfər) olmuşdur.

Tədqiqat zamanı intervyyuerlər ailə üzvlərinin adambaşına düşən aylıq qazancın miqdarından asılı olaraq 4 qrupa bölünmüşlər: 100 manatdan az, 101-300 manat, 300 manatdan artıq və daimi iş yeri olmayıb, təsadüfi qazanclarla dolananlar (cədvəl 3)

Cədvəl 3

Baş ağrıların ailə büdcəsindən asılılığı

	QAZANCIN HƏCMİ (AZN)	(N=96)	BAŞ AĞRILARI (N=244)
1-ci qrup	<100	13 (13,5%)	100 (41%)++
2-ci qrup	101-300	23 (24%)	49 (20%)
3-cü qrup	300<	7 (7,2%)	22 (9%)
4-cü qrup	Qeyri-stabil	53 (55,2%)*	73 (30%)**

Qeyd: * - digər üç qrupla statistik etibarlı fərq,

** - digər üç qrupla statistik etibarlı fərq,

++ - ikinci və üçüncü qrupla statistik etibarlı fərq.

Cədvəldən göründüyü kimi qeyri-stabil iş yeri, müvafiq olaraq qeyri-stabil qazancı olanlarda və ailə üzvlərinin hər birinə minimal aylıq qazanc düşən şəxslərdə istər miqren, istərsə də gərginlik baş ağrıları digərlərinə nisbətən çox rast gəlinir.

Tədqiqatın nəticələrinin müzakirəsi.

Birincili baş ağrıların yayılmasını öyrənmək məqsədilə Bakı şəhərinin bir rayonunun 45 min əhalisini əhatə edən tədqiqat işi demək olar ki, müayinə olunanların yarısının (40,5%) rəqulyar olaraq baş ağrılarından əziyyət çəkdiyini aşkar etmişdir. Bu göstəricilər tibbi ədəbiyyatda rast gəlinən rəqəmlərə uyğun gəlir, belə ki müxtəlif müəlliflər birincili baş ağrıların rast gəlməsi tezliyini 30-89% intervalında qeyd edirlər (7). Bizim tədqiqatda baş ağrıların kişi və qadınlar arasında paylanması (2:1) olmuşdur, hərçənd ki, tibbi ədəbiyyat baş ağrıların qadınlar arasında daha çox rast gəldiyini göstərir və bu göstərici 1:2,5-3 nisbətindədir.

Yaş artdıqca baş ağrıların xüsusi çəkisi tədricən yüksələrək 19,2%-dən 51,6%-ə çatır.

Ümumi populyasiyada birincili baş ağrılarına aid olan miqrenin yayılma tezliyi 7,4% olmuşdur. Müxtəlif müəlliflərin tədqiqatlarına görə, dünya əhalisinin 3-10 %-dən 30-38% qədəri miqrendən əziyyət çəkir. Maraqlı cəhətlərdən biri bizim tədqiqatda gərginlik baş ağrıların ümumi baş ağrıların 46,2% təşkil etdiyi halda, ikincili baş ağrıların (hipertension, sinusitlər, nevrалgiyalar, vertebrogen və s.) da kifayət qədər çox rast gələrək 34,7% təşkil etməsidir. Nəzərə alsaq ki, birincili və ikincili baş ağrıların diaqnostikası ciddi meyarlar əsasında aparılmışdır, belə olan təqdirdə alınmış nəticələr öz əlavə izahını tələb edir.

	AYLIQ	MİQREN	GƏRGİNLİK
--	-------	--------	-----------

Yaş artdıqca miqrən tipli baş ağrıların xüsusi çəkisi azalaraq 37%-dən 3%-ə qədər enir. Bundan fərqli olaraq, gərginlik baş ağrıların dinamikası yaşın dəyişməsindən asılı olmamışdır.

Maraqlı cəhətlərdən biri hər iki tip baş ağrıların təzahürünün müayinə olunanların sosial və iqtisadi durumundan asılı olmasıdır. Tədqiqat nəticəsində aşkar edilmişdir ki, minimal ekonomik durumun olması birincili baş ağrıların şiddətlənməsinə təkan verən amillərdəndir.

REFERENCES

1. M-S Yoon, Z. Katsarava, M. Obermann, G. Fritsche, M. Oezyurt, K. I. Santowski, H. Diener, S. Moebus. Prevalence of primary headaches in Germany: results of the German Headache Consorsium Study. J Headache Pain (2012) 13: 215-223.
2. Edvinsson L, Goadsby PJ. Neuropeptides in the cerebral circulation: Relevance to headache. Cephalalgia. 1995;15:272-6.
3. Zang Z, Winborn CS, Marquez de Prado B, Russo AF. Sensitization of calcitonin gene-related peptide receptors by receptor activity-modifying protein-1 in the trigeminal ganglion. J Neurosci. 2007;27:2693-703.
4. Rasmussen BK. Migraine and tension-type headache in a general population: Psychosocial factors. Int J Epidemiol. 1992;21:1138-43.
5. Scher AI, Stewart WF, Lipton RB. Migraine and headache: A meta-analytic approach. In: Crombie IK, editor. Epidemiology of Pain. WA: IASP Press; 1999. pp. 159-70.
6. I Ayzenberg, Z Katsarava, A Sborowski, M Chernysh, V Osipova, G Tabeeva, N Yakhno, TJ Steiner. The prevalence of primary headache disorders in Russia: A countrywide survey. Cephalalgia 2012 32(5) 373-381.
7. И.Б. Куцмелов, Г.Р. Табеева Эпидемиология первичной головной боли (по данным популяционного исследования взрослого населения г. Ростова-на-Дону). Российский журнал "Боль". № 4 (5), 2004.

РЕЗЮМЕ

РАСПРОСТРАНЕННОСТЬ ПЕРВИЧНЫХ ГОЛОВНЫХ БОЛЕЙ СРЕДИ НАСЕЛЕНИЯ

Г.БАКУ

Ширалиева Р.К., Гасанов Р.Л.

*Кафедра нервных болезней Азербайджанского
Государственного института
усовершенствования врачей, Баку*

Целью исследования было определение распространенности первичных головных болей среди населения города Баку. По данным поликлинической регистрации, было обследовано 1300 человек, каждый 30-й житель одного из районов города Баку. Для оценки клинических особенностей головных болей использовались критерии диагностики Международной Классификации головных болей и стандартизированная анкета головных болей. Исследование показало, что головные боли отмечаются у 40,5% населения, из них 18,2% составляет мигрень, 46,2% - головные боли напряжения и 34,7% вторичные головные боли.

Ключевые слова: первичные головные боли, мигрень, головная боль напряжения, распространение.

SUMMARY

PREVALENCE OF PRIMARY HEADACHES AMONG THE BAKU POPULATION

Shiraliyeva RK, Hasanov RL

*Department of Nervous Diseases of the Azerbaijan
State Advanced training Institute for Doctors, Baku*

The aim of the study was to determine the prevalence of primary headaches in the population of Baku. Under the list of outpatient registration, 1,300 people were surveyed, each 30th resident of one of the districts of Baku. To evaluate the clinical characteristics of headache used diagnostic criteria of the International Classification of headaches and a standardized headache questionnaire. The study showed that 40.5% of the population are marked headaches, including migraine is 18.2%, 46.2% - tension type headaches, and 34.7% secondary headaches.

Key words: primary headache, migraine, tension type headache, prevalence.